

« بحثی در باره چک بلا محل و تصمیم هیئت عمومی دیوانعالی کشور »

ضمانت اجراء جزائی و حقوقی درباره صدور چک بلا محل :

الف - ضمانت اجراء جزائی : ۱ - بموجب بند ب ماده ۳۸ مکرر قانون کیفر عمومی و قانون چکهای بلا محل مصوب بهمن ۳۷ و توجه بتصمیم اخیر هیئت عمومی دیوانعالی کشور راجع با بلاغ واقعی اظهارنامه بصادر کننده چک بلا محل ، کسیکه چک بلا محل صادر کند در صورتیکه با رؤیت واقعی اظهارنامه ظرف مهلت مقرر وجه چک را نپردازد و مورد تعقیب واقع شود مجازات او از شش ماه الی دو سال حبس تادیبی و پرداخت غرامت از ربع وجه چک الی دو برابر آن خواهد بود و در صورتیکه دادگاه موجبات تخفیف را لازم بداند اگر یک فقره چک باشد با رعایت ماده ۵ و قانون کیفر میزان حبس را تا یازده روز حبس تادیبی پائین می آورد که حبس نیز قابل خریداری بروزی از ده الی پانصد ریال خواهد بود و غرامت نیز تا بمیزان ربع وجه چک ، و در صورتیکه صادر کننده چک دو فقره یا بیشتر چک صادر کند و یا دارای سابقه محکومیت کیفری مؤثر قطعی باشد در اینصورت اگر دادگاه رعایت تخفیف نماید با رعایت ماده ۵ و مکرر قانون کیفر میزان حبس از شش ماه حبس تادیبی کمتر نخواهد بود ۲ - و اما اگر متهم چک بلا محل صادر کند و تحت تعقیب قرار گیرد اعم از آنکه ابلاغ اظهارنامه قانونی باشد و یا اصلاً اظهارنامه صادر نشود با توجه به بند الف ماده ۳۸ مکرر قانون کیفر دادگاه متهم را فقط در مورد آنچه که متهم در بانک کسر آورده است به عشر وجه مذکور محکوم بجزای نقدی مینماید و مجازات حبس مطلقاً ندارد و البته در صورت تعدد یا تکرار نیز یک فقره اشد اجراء خواهد شد و باز هم مجازات وجه نقد است ، بهر صورت بطوریکه ملاحظه میشود اولاً اثر وجودی اظهارنامه واقعی اینست که برای مجرم مجازات حبس تعیین میشود و در غیر این صورت میزان مجازات فقط عشر وجه چک است ثانیاً صدور چک بلا محل اعم از اینکه اظهارنامه صادر شود یا خیر صادر کننده چک بلا محل محکوم بحبس یا بجزای نقدی میشود .

ب - ضمانت اجرائی حقوقی : ۱ - قانون تجارت برای سهولت در امر بازرگانی و تسریع کارهای بازار و تسریع سراودات تجارتي برای سفته و برات و چک که وسیله مبادلات تجارتي است ضمانت اجرائی فوری در تأمین خواسته بدون رعایت ماده ۲۲۵ قانون اصول محاکمات حقوقی با توجه بماده ۲۹۲ قانون تجارت تعیین نموده که دارنده سفته یا برات یا چک بتواند اسوال بدهکار را از طریق دادگاه قبل از شروع محاکمه توقیف نماید ۲ - با توجه بمواد ۱ و ۴ قانون چکهای بی محل مصوب ۳۷ چکهای صادره بعهدہ بانکهای که طبق قوانین دائر شده یا میشود در حکم اسناد لازم الاجراء بوده و دارنده چک در صورت مراجعه ببانک و عدم پرداخت وجه میتواند از طریق اجراء ثبت اسناد وجه را وصول نماید .

چه عواملی موجب تشدید قرار تأمین باز پرس از طرف دولت درباره چکهای بلا محل شد :

۱ - تأسیس بانکهای متعدد و وجود رقابت بین بانکها و دادن اعتبارات باشخاصی بدون در نظر گرفتن وضع زندگی و مادی و کسب و کار آنان موجب شده است هر کس در هر حرفه و شغلی و در هر مسند و مقامی که باشد بتواند دسته چکی از یکی از بانکها یا دسته چکهای متعدد از بانکهای مختلف دریافت داشته و بدون آنکه تاجر باشد و اعمال تجاری انجام دهد در هر زمان و در هر مکان چکهای متعدد صادر کند و بدون آنکه فکر کند آیا دارای محل پولی در بانک هست یا خیر ؟

۲ - بی اعتنائی بقوانین مملکتی و بی توجهی باصول اخلاق وجدان توأمًا موجب یک نوع عصیان روحی در طبقات مردم شده است که هیچیک از مقررات قانون و عرف و یا اخلاق بتنهائی نمیتواند موجب و مانع از انحرافات متعدد مردم شود ، مجموعه این اصول نیز بالکن قادر بجلو گیری نیست ، دنیا دنیای آشفته ایست و حکومت مطلقه هیچیک از قانون و اخلاق بتنهائی نمیتواند مانع از انحرافات شود دیگر با ترس از مجازات و وضع قانون نمیتوان صد درصد جلو وقوع جرائم را گرفت بایند و سوء عظه و اصول اخلاقی نمیتوان مانع وقوع جرائم شد و اما با چنین سردمی که همه این اصول را ببازیچه سیگیرند چگونه میتوان رفتار کرد ؟

علاج واقعه : با توجه باین عوامل قدری بعقب برگردیم و سالهای

بین ۱۳۲۹ الی ۱۳۳۲ را بسجسم کنیم سبببیم بعلمت وجود عوامل مذکور و خیلی سوجبات دیگر دولت وقت مجبور شد با وضع قانون خاص برای چکهای

بلاسجل و تغییر قسمتی از قانون آئین دادرسی کیفری فقط در مورد صدور قرار تأمین چکهای بلاسجل از طرف بازپرس شدت عمل به خرج دهد و بازپرس برای متهم صادرکننده چک بلاسجل فقط قرار وجه الضمان نقدی یا تضمین بانکی صادر نماید و با این راه شاید بتواند از صدور چکهای بلاسجل بکاهد درحقیقت دولت وقت تنها علاج آنهمه گرفتاریهای مربوط بچک بلاسجل را تعیین قرار وجه الضمان درباره صادرکنندگان چک بلاسجل تشخیص داد چونکه صادرکنندگان چک اغلب یا اموال خود را مخفی میکردند و مصون از تعرض طلبکار میشدند و یا حقیقتاً فاقد هستی بودند و شکایت درصادرکننده چک با صدور قرار وجه الضمان از طرف بازپرس بلافاصله موجب زندانی شدن متهم میشد اتخاذ این راه همان راه ایجاد ترس است که صادرکننده چک بعلمت ترس از زندان چسک بلاسجل صادر نکند.

نتیجه: متأسفانه بطوریکه مشهود گردید از سال ۱۳۳۱ تاریخ تغییر قرار تأمین در مورد چک بلاسجل الی اکنون که بیش از دوازده سال است علاوه برآنکه این قانون موجب تنبیه یا تنبیه نشد و از صدور چکهای بلاسجل جلوگیری نگردید بلکه بطوریکه مشهود همه است وجود چکهای بلاسجل در دست اشخاص بمنزله حربه برنده‌ای شد که هرکس خواست با کسی دشمنی کند با تهیه یک چک بلاسجل بنحوی از انحاء توانست طرف را مرعوب و منکوب خود نماید، شعبات بازپرسی برای چک، دادیاران متعدد برای رسیدگی به پرونده‌های چک و دادگاههای مأمور رسیدگی متعدد آماده گشت اما هیچیک علاج کار را نکرد علاوه برآنکه از صدور چکهای بلاسجل کاسته نشد بلکه همه روز و با افزایش گذاشت، هرج و مرج عجیبی در دادرسیها بوجود آمد، قضاوت عادلانه از دست قضات نیز خارج گردید، بازپرس ملزم شد قرار وجه الضمان صادر کند و متهم را که قادر بپرداخت دین خود نبود زندانی کند معاکم نیز میبایست برای فرد بیچاره‌ای که دو فقره چک هر بار یک هزار ریال بفرض داده و بلاسجل بود، و اتفاقاً اظهارنامه نیز داشته بارعایت تخفیف حداقل شش ماه حبس تأدیبی و ربع وجه چک تعیین کنند در صورتیکه همان دادگاه میتواند سارق را اگر سرقت عمدی باشد نموده بارعایت تخفیف تا یازده روز حبس حتی قابل ابقیاع بروزی ده ریال محکوم نماید ولی برای یک فرد مستأصل مقروض که دو فقره چک یک هزار ریالی صادر

کرده است نتواند میزان حبس را از شش ماه تنزل دهد.

یک تصمیم بسیار بجا و شایسته : تصمیم هیئت عمومی دیوانعالسی کشور مبنی بر اینکه برای احراز سوءنیت صادرکننده چک بلامحل ابلاغ واقعی اظهارنامه ضرورت دارد دستگاه قضائی کشور را در موردی خاص از هرج و مرج و شلوغی و نابسامانی بدور کرد، بعقیده اینجانب جلو این هرج و مرج راجع بچک بلامحل را با ادامه راه تعقیب صادرکنندگان چک نمیشد گرفت و هر قدر مجازات شدیدتر میشد و هر قدر بتعداد قضات مأمور رسیدگی چک افزوده میشد علاجی قطعی نبود و اما دوی معالجه قطعی تصمیم هیئت عمومی دیوانعالی کشور است که برای دادگاههای تالی اکنون لازم الاتباع است از این تاریخ بعد دیگر چک آن حربه برنده نیست که در دست هر کس همچون شمشیر برنده باشد رأی هیئت عمومی دیوانعالی کشور موجب خواهد شد که دیگر کسی با چک نتواند مثل گذشته موجب مزاحمت برای دیگری بشود بنظر اینجانب چه بهتر که چک هم در موردی که ابلاغ واقعی اظهارنامه ندارد مثل سایر اوراق تجارتنی از طریق محاکم حقوقی بررسی شود و جنبه جزائی آن حذف گردد اقدام هیئت عمومی دیوانعالی کشور بعد از این، هرج و مرج و شلوغی را بحق و بقدر کافی خواهد کاست و این خود خدمتی بود پرارزش و بسیار بجا برای دادگستری و نفع مظلومان و بضرر اشخاص شیاد و مردم آزار.

چند پیشنهاد : ۱- دسته چک بایستی در دست تاجر و بازرگان و اشخاص واجد شرایط و صلاحیت دادوستد و روابط تجارتنی باشد و اگر کسی چک بلامحل صادر کند مثل همه جرائم دیگر رسیدگی شود نه آنکه با صدور قرار وجه الضمان نقدی بلافاصله بزنداننش انداخت، بایستی در بانکها جلو دلال بازی را گرفت و نگذاشت که بانکها بهر کس اعتبار دهند و بهر کس بدون تشخیص صلاحیت او دسته چک دهند و امور بازرگانی و تجاری را از راه صحیح آن منحرف نمایند و آنوقت علاج کار را عجولانه فقط ازدادگستری با تعیین مجازات سنگین و توقیف اشخاص انتظار داشته باشند و این بمشابه آنست که مثلا بدست صدها سست و دیوانه حربه کشنده داده شود و در محل محدود و محصور و وسیله یک پاسبان مسلح مراقبت شود تردیدی نیست که این نده سست و دیوانه با حربه بجان هم خواهند افتاد و یک پاسبان مسلح بنرض آنکه چند نفر را هم دستگیر کند نمیتواند

از عهده همه برآید و شاید هم علاوه بر آنکه عده مست و دیوانه همدیگر را از پسا درآورند بلکه پاسبان محافظ و مراقب مسلح خود را نیز از پسا درآورند، این مثل مصداق کامل عمل بانکیها در پخش چکها بدست هر کس و انتظاری که فقط از دادگستری در جلوگیری از صدور چکهای بلاسجل دارند میباشد، اگر متصدیان امور اقتصادی در نحوه بکار انداختن و استفاده از چک در امور بازرگانی راه نا - صحیح پیش میگیرند و خود از عهده جبران اشتباه عمل خود برنمیآیند نایستی - فقط از راه توقیف صادر کننده چک بلاسجل ب فکر علاج بود و کلیه مسئولیتهای متصدیان امور اقتصادی را بعهده متصدیان امور قضائی گذاشت و بایستی اقتصادیون کشور خود راهی صحیح جز این راه پیش گیرند .

۲- در حالیکه مجازات بند الف ماده ۲۳۸ مکرر قانون کیفر عمومی - فقط جزای نقدی معادل عشر وجه چک که بلاسجل است و یا اگر کمتر از وجه چک وجهی موجود باشد و مجازات عشر تفاوت کسری وجه چک است چگونه باز پرس برای چنین اسر کوچکی قرار وجه الضمان نقدی یا ضمانتنامه بانکی صادر کند؟ چه بهتر که صدور چک بلاسجل فقط صرفاً در موردی که اظهارنامه ابلاغ واقعی برویت صادر کننده چک رسیده است جنبه کیفری داشته باشد و در غیر اینصورت جنبه کیفری آن نسخ و مطالبه وجه چک از محاکم حقوق بعمل آید

۳- وجود قانون قرار تأمین وجه الضمان نقدی یا ضمانت نامه بانکی در شرائط فعلی در مورد چکهای که یا اظهارنامه برای صادر کننده چک فرستاده نشده و یا اگر هم اظهارنامه فرستاده شده ابلاغ قانونی شده باشد بسیار ظالمانه است و کسی را که یک عمل تجارتي و حقوقی انجام میدهد و دادگاه برای او مجازات وجه نقد معادل عشر وجه چک تعیین میکند چرا باز پرس فقط بصرف شکایت طلبکار بتواند او را با صدور قرار وجه الضمان نقدی توقیف نماید؟ اصلاح این قانون بسیار فوری و ضروری است و اکنون بجا است که برای تکمیل تصمیم هیئت عمومی دیوان عالی کشور مقام وزارت دادگستری لایحه نسخ اولاً بند الف ماده ۲۳۸ - مکرر قانون کیفر عمومی و ثانیاً قرار تأمین وجه الضمان نقدی یا ضمانتنامه بانکی در مورد چکهای بلاسجل مصوب ۳۷ را تقدیم مجلسین نمایند و در مورد چکهای بلاسجل نیز که برای صادر کننده چک که اظهارنامه فرستاده شده و اظهارنامه برویت واقعی او رسیده است باز پرس همچون سایر جرائم با توجه بماده ۱۲۹ -

قانون اصول مجازات جزا اقدام بصدور قرار تأمین منتظمی نماید چگونه و چطور برای قتل و جنایات دیگر از طرف بازپرس رضایت ماده ۱۲۹ قانون آئین دادرسی کیفری میشود و بسا ممکن است بازپرس با توجه باوضاع و احوال قضیه متهمی را که برای ارتکاب جنایات بزرگی در مظان تهمت و اتهام است تأمین غیر از بازداشت و وجه الضمان بتواند صادر کند ولی چرا نتواند در مورد چک بلاسحل که جرم جنحه و از درجه جنایت هم کوچکتر است تأمین غیر از وجه الضمان صادر کند؟

آیا بجهت اهمیت این جرم جنحه از یک جنایت یا قتل غیر عمد -
مهمتر است؟

اگر برای آزمایش هم بود در مدت ۱۲ سال از سال ۳۱ الی کنون به ثبوت رسیده که اخذ تأمین شدید وجه الضمان و مجازات سنگین برای صادر کنندگان چک بلاسحل صدور چکهای بلاسحل را نخواهد کاست، پس چه بهتر که بفوریت قرار تأمین وجه الضمان یا ضمانتنامه بانکی درباره چکهای بلاسحل و همچنین قانون بند الف ماده ۲۳۸ مکرر قانون کیفر عمومی منسوخ شود و اقدام باین کار پیرو تصمیم هیئت عمومی دیوان عالی کشور بمیزان قابل توجهی از شلوغی و هرج و مرج و گرفتاری دادگستری و دستگاه قضائی بطور مسلم نخواهد کاست و یک اقدام بسیار مفید اصلاحی بمنفع دستگاه قضائی کشور خواهد بود.